

NAAR MEER SAMENWERKING EN INTEGRATIE VAN SO-SBO-BAO

Marij Bosdriesz | Dolf van Veen

Tweedaagse conferentie samenwerkingsverbanden PO en VO

‘Samen leren leven’

5-6 oktober 2017, De Werelt, Lunteren

PROGRAMMA

- Waar hebben we het over?
- NRO-onderzoek
- Ondersteuningsprogramma
- Praktijkvoorbeelden
- Wettelijke (on)mogelijkheden
- Voorwaarden voor succes
- Ontwikkelvragen
- Uw vragen en initiatieven

WAAR HEBBEN WE HET OVER ?

Initiatieven om de expertise uit het SO en het SBO meer te bundelen via intensieve samenwerking en integratie en deze meer thuisnabij in te zetten.

- Impuls voor of doorontwikkeling van passend onderwijs !
- Initiatief bij SWV of so/sbo-scholen zelf ...

achtergrond onderzoek

- De Ambelt – Windesheim/NCOJ
- LECSO en sbowerkverband

uitvoeringskader

- praktijkondersteuning/ontwikkeling
- evaluatie passend onderwijs NRO

opzet van het onderzoek

- praktijkbeschrijvingen/werkontwikkeling
- internet-vragenlijst
- literatuuronderzoek

BELICHTE ONDERWERPEN

- samenwerkingsrelaties tussen sbo en so cluster 3 en 4
- gebruik van voorbeelden uit binnen- en buitenland
- ondersteuningsbehoefte bij samenwerking
- initiatieven gedeeltelijke/volledige integratie sbo-so cluster 3 en/of 4
- goede/veelbelovende praktijk integratie tussen so en sbo
- ondersteuningsbehoefte bij voorbereiding/uitvoering integratie sbo-so
- deelname van jeugdhulp aan onderwijsvoorzieningen
- ervaring met afgebroken initiatieven tot integratie van so en sbo
- interesse in uitwisseling ervaring samenwerking & integratie sbo-so

BELANGRIJKSTE CONCLUSIES

- Hoge response; bijna 200 reacties op 611 vestigingen SO/SBO
- 41% vorm van samenwerking SO-SBO gerealiseerd en 29% heeft plannen
- 50% van deze groep so/sbo integratie in ontwikkeling
- Nauwelijks gebruik van voorbeelden binnen-/ buitenland
- Meestal huisvesting in bestaande SO- of SBO-locatie
- 95% meldt knelpunten; m.n. wet- en regelgeving / bekostiging,
- En: bestuurlijke inrichting, huisvesting, financiën, leerlingenvervoer
- 18% heeft een dergelijk initiatief eerder afgebroken

SAMENWERKING MET SBO OF SO (N=195)

	sbo	so	sbo/so	totaal
voorgenomen	30%	34%	15%	29%
gerealiseerd	32%	36%	73%	41%
geen samenwerking	38%	30%	12%	30%
totaal	100%	100%	100%	100%

Aspecten (voorgenomen) samenwerking sbo en so naar onderwijssectoren (in procenten)

	sbo	so	sbo-so	totaal
onderwijsarrangementen voor leerlingen met SEN in sbo	63	44	56	54
ondersteuning van het sbo door het so	46	57	56	53
bundeling expertise so/sbo t.b.v. ondersteuning in basisscholen	46	54	44	49
voorziening tijdelijke opvang en observatie in swv	41	30	33	35
zorg/onderwijs-arrangementen voor leerlingen met SEN in sbo	37	22	44	32
deelname in diagnostisch team van het swv	24	33	30	29
ondersteuning van het so door het sbo	24	26	44	29
symbiose-constructie: so-leerlingen die deels in sbo les volgen	20	22	37	24
symbiose-constructie: sbo-leerlingen die deels in so les volgen	11	20	22	17
onderzoek naar/oriëntatie op integratie	4	11	4	7
ontwikkeling gericht op één integrale voorziening	7	4	7	6
andere aspecten	4	11	11	9
totaal abs. n	46	54	27	127

Motieven huidige of voorgenomen samenwerking sbo en so (in procenten en schaalcores, n=119)

	geen rol	geringe mate	enige mate	(zeer) hoge mate	gemiddelde scores (schaal 1-5)
uitbreiding/versterking van specialistische expertise	2	4	18	76	3,9
behoud van specialistische expertise	3	7	16	75	3,8
onderwijskundige/inhoudelijke motieven	4	6	17	73	3,8
beter aanbod specialistische onderwijszorg in de regio/swv	7	6	15	72	3,7
optimalisering van dienstverlening aan regulier onderwijs	6	9	21	64	3,6
spreiding van speciale voorzieningen/thuisnabijheid*	23	18	20	39	2,9
bedrijfsmatig/financiële redenen	31	21	28	20	2,4
krimp basisgeneratie leerlingen in de regio	36	19	29	16	2,3
negatieve verevening passend onderwijs	56	13	16	15	2,0
invlechting so in primair onderwijs	46	19	20	14	2,1
ontvlechting so/vso	55	19	13	13	1,9
te ruim aanbod aan sbo in regio/samenwerkingsverband	55	17	18	9	1,8
te ruim aanbod aan so in regio/samenwerkingsverband	62	25	8	5	1,6
andere motieven	95	2	2	2	1,1

PO-Raad / NCOJ | 2017

Vormen van huidige/beoogde samenwerking sbo en so naar onderwijssectoren (in procenten)

	Sbo	so	sbo-so	totaal
collegiale samenwerking binnen het SWV	74	74	48	69
gebruik van elkaars personeel en/of expertise	54	63	70	61
samenwonen in één gebouw	39	39	63	44
bundeling van personeel en/of expertise	33	41	59	42
samenwerking in de vorm van symbiose-constructie sbo-so	33	37	41	36
gebruik van elkaars ruimten	20	33	48	31
incidentele samenwerking op projecten	20	26	11	20
collegiale samenwerking tussen meerdere SWV	2	17	11	10
bestuurlijke samenwerking koersend op volledige integratie	2	2	11	4
andere vormen	4	4	4	4
<u>totaal abs.</u>	<u>46</u>	<u>54</u>	<u>27</u>	<u>127</u>

BETROKKENHEID BIJ INITIATIEVEN (GEDEELTELIJKE) INTEGRATIE SBO-SO (N=171)

	sbo	so	sbo/so	totaal
in ontwikkeling	38%	48%	80%	50%
geen initiatief	62%	52%	20%	50%
totaal	100%	100%	100%	100%

Aard van de (beoogde) geïntegreerde voorziening sbo en so naar onderwijssectoren (in procenten)

	sbo	so	sbo-so	totaal
meerdere geïntegreerde voorzieningen in huidige sbo- en so-locaties	21	30	48	33
gebundelde voorziening specialistische onderwijszorg in sbo-school	50	24	20	30
geïntegreerde voorziening(en) op nieuwe locatie(s)	17	18	8	15
gebundelde voorziening specialistische onderwijszorg in so-school	0	3	0	1
geïntegreerde voorzieningen op nieuwe en oude locaties	4	0	4	2
locatie van geïntegreerde voorziening (nog) niet bekend	8	26	20	19
totaal abs. (n=100%)	24	34	25	83

VERSCHILLENDE AANLEIDINGEN / MOTIEVEN

- Beter tegemoet komen aan ondersteuningsbehoeften leerlingen
- Speciale ondersteuning meer thuis nabij kunnen bieden
- (Te) kleine scholen, vanwege krimp / verevening, samenvoegen
- Expertise bundelen om kwaliteit speciale expertise te borgen
- Betere spreiding van specialistische voorzieningen realiseren
- Te ruim aanbod aan SO of SBO in regio / SWV
- 'Grijs gebied' tussen doelgroepen SO en SBO
- Er bestaat al nauwe samenwerking tussen SO 3/4 – SBO

Motieven bij gedeeltelijke of volledige *integratie* sbo en so (in procenten en schaalcores, n=82)

	geen rol	geringe mate	enige mate	(zeer) hoge mate	gemiddelde scores (schaal 1-5)
behoud van specialistische expertise	7	9	11	73	3,7
uitbreiding/versterking van specialistische expertise	7	6	18	68	3,7
beter aanbod specialistische onderwijszorg in de regio/swv	9	7	17	67	3,6
onderwijskundige/inhoudelijke motieven	7	7	18	67	3,7
optimalisering dienstverlening aan het regulier onderwijs	11	9	23	57	3,4
spreiding van speciale voorzieningen/thuis nabijheid	18	21	13	52	3,2
krimp basisgeneratie leerlingen in de regio	26	28	21	26	2,5
bedrijfsmatig/financiële redenen	23	27	30	20	2,5
invlechting so in primair onderwijs	49	21	13	17	2,1
negatieve verevening	57	15	13	15	1,9
te ruim aanbod aan sbo in regio/samenwerkingsverband	48	20	20	13	2,0
ontvlechting so/vso	62	13	13	11	1,8
te ruim aanbod aan so in regio/samenwerkingsverband	60	23	7	10	1,7
andere motieven	96	1	2	0	1,1

Vorm van (beoogde) integratie sbo en so naar onderwijssectoren (in procenten)

	sbo	so	sbo-so	totaal
volledige integratie sbo - so-cluster 3	4	6	4	5
gedeeltelijke integratie sbo - so-cluster 3	13	9	12	11
volledige integratie sbo - so-cluster 4	8	9	16	11
gedeeltelijke integratie sbo - so-cluster 4	0	3	20	7
volledige integratie sbo-so combinatie clusters 3 en 4	4	24	16	16
gedeeltelijke integratie sbo-so combinatie clusters 3 en 4	42	24	20	28
volledige integratie sbo-so-basisonderwijs	4	3	4	4
nog niet bekend	0	3	4	2
anders	25	21	4	17
totaal abs. (n=100%)	24	34	25	83

Fase waarin initiatief tot integratie van sbo-so verkeert naar onderwijssectoren (in procenten)

	sbo	so	sbo-so	Totaal
verkenning draagvlak en eerste ideeën	46	42	20	37
ontwerpfase	29	33	20	28
uitvoeringsfase jaar 1	13	18	28	20
uitvoeringsfase jaar 2	4	0	12	5
uitvoeringsfase jaar 3	4	6	12	7
anders	4	0	8	4
totaal abs. (n=100%)	24	33	25	82

PRAKTIJKINITIATIEVEN

- Beschreven op basis van werkbezoeken / interviews
- Beschrijving en analyse gemaakt op:
  - Motief / aanleiding
  - Ambities
  - Draagvlak en procesaanpak
  - Bestuurlijke inrichting
  - Relatie met jeugdhulp
  - Expertisebehoud
  - Succesfactoren
  - Aandachtspunten

ONDERSTEUNINGSPROGRAMMA PO-RAAD

- Landelijke Uitwisselingsbijeenkomsten (2 x per jaar)
- Ontwikkelgroep (5 x per jaar)
- Locatiebezoeken voor geïnteresseerden
- Presentaties op reguliere bijeenkomsten LECSO, LWV SBO, PO-Raad
- Vraagbaak- en expertisefunctie
- Informatie- en communicatieplatform

<http://www.ncoj.nl/sboso>

PRAKTIJKVOORBEEDEN

1. SWV BePO; doorontwikkeling thuisnabij passend onderwijs
2. SWV PPO Rotterdam; naar een dekkend netwerk in elke wijk
3. Talentencampus Venlo; maatwerk voor elk kind
4. SWV Waterland; op weg naar Expertisecentra voor gespecialiseerd onderwijs
5. RENN 4; integratie sbo-so op diverse locatie in Noord-Nederland
6. Prisma; gespecialiseerd onderwijs Kampen

PRAKTIJKVOORBEELD 1

SWV BePO; doorontwikkeling thuisnabij passend onderwijs

- Scenariogesprekken met brede vertegenwoordiging veld
- Breed draagvlak / commitment
- Meer integratie en meer thuisnabij centraal
- Aan de slag met pilots, op basis van stip op de horizon
- SBO+, doelgroepenbepaling, cluster 2, enz.

PRAKTIJKVOORBEELD 2

SWV PPO Rotterdam; naar een dekkend netwerk in elke wijk

- Ontwikkeling 'op maat' per wijk – eigenaarschap scholen
- Accent op versterking regulier BAO
- Intentieverklaring + visie getekend door alle schoolbesturen
- Pilots, o.a. Hoogvliet: SBO verbreden met SO-expertise
- Jeugdhulpbudget voor onderwijs op wijkniveau ingezet / gebundeld

PRAKTIJKVOORBEELD 3

Talentencampus Venlo; maatwerk voor elk kind

- Samenwerkingsorganisatie PO-, SO- en KO bestuur
- BAO, SBO, SO, KO en KO speciaal onder één dak
- Passend arrangeren in de volle breedte (leerkracht + kind)
- Groeiend naar één team; één leef- en werkgemeenschap
- Bestaat 5 jaar!

SAMENWERKINGSVERBAND WATERLAND
PRIMAIR ONDERWIJS

PRAKTIJKVOORBEELD 4

SWV Waterland; op weg naar Expertisecentra voor gespecialiseerd onderwijs

- Al lange traditie van samenwerking
- Uitbouwen van bovenschoolse expertisefunctie
- Omvormen SBO en SO tot 'gespecialiseerd onderwijs'
- Intentieverklaring getekend door alle schoolbesturen, maar ...
- Samenwerking met jeugdhulp in 'sterklas'(sbo) en 'droomklas'(so)

RENN4

excellent in speciaal talent

PRAKTIJKVOORBEELD 5

RENN 4; integratie sbo-so op diverse locaties in Noord-Nederland

- Samen kansrijk! Verregaande samenwerking 3 besturen sbo, so-3 en so-4 (5 scholen, i.s.m. gemeente Smalingerland) 1 onderwijsinstituut
- Hoogeveen; integratie sbo, so-3 en so-4
- Assen; eenzelfde initiatief
- Leerlingen mixen in groepen, op basis van vermogen tot 'leren leren'
- Gemengde groepen afgekeurd door Inspectie

PRAKTIJKVOORBEELD 6

Prisma; gespecialiseerd onderwijs in Kampen

- SO 3 - SO 4 + SBO: 1 school, onder 1 bestuur in 1 gebouw
- Vooral thuisnabij en expertisebundeling/behoud
- Ambelt; groot cluster-4-bestuur mede aanleiding
- Lokaal gezocht naar passende samenwerkingsconstructies
- Personeel en ouders goed voorbereid
- Groepering leerlingen belangrijk aandachtspunt

VOORWAARDEN VOOR SUCCES

1. Gezamenlijke visie / ambitie + 'lijn' op de horizon
2. Versterking regulier onderwijs
3. Continuïteit voor huidige S(B)O-leerlingen / ouders
4. Facilitering leerkrachten
5. Benodigde omvang voor behoud kwaliteit van expertise
6. Eigenaarschap bij scholen
7. Draagvlak, transparantie en communicatie
8. Bestuurlijke samenwerking en integratie

ONTWIKKELVRAGEN

- Relatie scholeninitiatieven – beleid SWV
- Relatie integratie S(B)O – versterking regulier BAO
- Thema's die overal aandacht vragen:
  - Is een integrale speciale voorziening eind- of tussenstation (visie op inclusie)?
  - Nieuwe grondslag; voor welke leerlingen is zo'n integrale voorziening passend?
  - Groeperingsvraag; Criteria? Kenmerken? Ondersteuningsbehoeften? Klimaat?
  - Methodisch werken (+ gebruik ICT !)
  - Wat levert het op? Hoe worden effecten/opbrengsten gemeten?
  - Professionalisering aankomende en zittende leerkrachten BAO-S(B)O?
  - Bestuurlijke inrichting?
  - Organisatievragen: financiering, personeel, huisvesting, wet- en regelgeving

WETTELIJKE MOGELIJKHEDEN

- Symbiose – symbiose overeenkomst
- Meetellen onderwijstijd – symbiose overeenkomst
- 3 maanden fulltime andere school
- Nevenvestiging (bijvoorbeeld so-school in een (s)bo school)
- Opheffen so/sbo school en inrichten reguliere school met specifiek profiel
- Regeling bijzondere bekostiging so-bao; sbo wordt opgeheven, minimaal 50% leerlingen naar bao; éénmalig de leerling afhankelijk personele bekostiging van het sbo en 6 jaar verschil bekostiging bo-sbo)
- Experimenteerruimte so-sbo; 4 jaar verdergaand samenwerken, evt. leerlingen samenvoegen, zonder dat een school moet worden opgeheven of er gevolgen zijn voor bekostiging. Binnen 4 jaar toewerken naar één geïntegreerde voorziening. (sbo!) Met ingang van augustus 2018.

UW VRAGEN EN ERVARINGEN

- Bestaan er initiatieven so-sbo-(bao) in uw samenwerkingsverband?
- Wat zijn de ambities?
- In welke fase zitten die initiatieven? (plan – voorbereiding – uitvoering)
- Wat zijn successen?
- Wat zijn belemmeringen?

VERDERE INFORMATIE

Samen werken voor samen leren 1

<https://www.passendonderwijs.nl/brochures/samenwerken-samen-leren/>

Samen werken voor samen leren 2 (po en vo-versie)

<https://www.passendonderwijs.nl/wp-content/uploads/2017/02/Handreiking-Samenwerken-voor-samen-leren-po-februari-2017.pdf>

<https://www.passendonderwijs.nl/wp-content/uploads/2017/03/Handreiking-Samenwerken-voor-samen-leren-vo-februari-2017.pdf>

NRO-onderzoeksrapportage

<https://www.poraad.nl/nieuws-en-achtergronden/nro-publiceert-praktijkonderzoek-naar-integratie-so-en-sbo>

DANK VOOR UW AANDACHT!

Heeft u vragen of wenst u ondersteuning op locatie?

www.ncoj.nl/sboso